

اشاره

علاوه بر حبس، شلاق، تبعید، محرومیت از حقوق اجتماعی، اعدام و ...، جزای نقدی نیز یکی از مجازاتهایی است که با توجه به نوع جرم و سایر شرایط و اوضاع و احوال ممکن است برای مرتکب جرم در نظر گرفته شود و بر او تحمیل گردد. یکی از پرسشهایی که وجود دارد آن است که این مجازات چگونه اعمال می شود و چنانچه مجرم فاقد قدرت مالی برای پرداخت آن باشد چه رفتاری با او به عمل می آید؟

نحوه اجرای جزای نقدی

هرکس که به پرداخت جزای نقدی محکوم می شود باید آن را به محض قطعی شدن حکم بپردازد و چنانچه محکوم علیه پس از لازم الاجرا شدن حکم، جزای نقدی را نپردازد و از پرداخت آن ناتوان باشد و برای مقام قضایی اجرا کننده حکم هم این امر مسلم شود که او واقعاً ناتوان از پرداخت می باشد به ازای هر ۱۰۰/۰۰۰ ریال یک روز بازداشت می شود. پس اگر جزای نقدی مقرر در حکم دادگاه ۱۰۰۰۰۰۰۰ ریال باشد و محکوم علیه از پرداخت آن عاجز باشد باید به ازای این مبلغ، ۱۰ روز در حبس باقی بماند.

باید توجه داشت که اولاً این مبلغ یعنی ۱۰۰/۰۰۰ ریال به ازای هر روز نرخ ثابتی نیست و ممکن است با توجه به نرخ تورم توسط قوه قضاییه تعدیل شود و برای مثال در سال ۱۳۸۵ شاید این مبلغ به ۱۵۰/۰۰۰ ریال افزایش پیدا کند. ثانیاً اگر میزان محکومیت به جزای نقدی یا باقی مانده آن کمتر از ۱۰۰/۰۰۰ ریال باشد نیز یک روز بازداشت در نظر گرفته می شود.

پرسش: آیا محکوم علیه می تواند برای پرداخت جزای نقدی تقاضای مهلت کند؟

پاسخ: مطابق قانون و با توجه به رأی صادره از هیأت عمومی دیوان عالی کشور به لحاظ فوریت اجرای احکام کیفری در مراجع قضایی و اعمال مجازاتهای مقرر درباره محکومین اعطای مهلت به محکوم علیه جایز نمی باشد. البته در عمل برخی از قضات به ویژه دادستانها عقیده دارند که می توان برای پرداخت جزای نقدی به محکوم علیه مهلت مناسب داد و از اعزام او به زندان که جنبه بدآموزی داشته و با اهداف اصلاحی مقرر در جزای نقدی مخالف است، باید خودداری کرد.

پرسش: اگر محکوم علیه از پرداخت جزای نقدی خودداری کند اما دارای مال و اموال باشد در این حالت چگونه از اموال او برای پرداخت جزای نقدی برداشت می شود؟

پاسخ: اگر محکوم علیه دارای مال باشد با دستور مرجع قضایی مجری حکم به ترتیب زیر عمل می شود:

* اگر مال مورد نظر وجه نقد باشد برای مثال مبلغ ... ریال در حساب بانکی محکوم علیه موجود باشد، معادل جزای نقدی از آن ضبط و به حساب دولت واریز می شود.

* در مورد اموال منقول مانند فرش، اتومبیل، تلفن همراه و ... یا غیرمنقول مانند خانه، ملک، باغ و ... چنانچه بدون معارض باشد معادل جزای نقدی و هزینه های اجرایی فوراً توقیف و به فروش می رسد و جزای نقدی و هزینه های مربوط از آن برداشت می شود. از اینرو پس از توقیف مال ابتدا ارزیابی مال به دو نفر کارشناس واگذار می شود و سپس روز و ساعت و محل انجام مزایده با الصاق آگهی در معابر اصلی محل، انجام مزایده به اطلاع عموم می رسد و به بالاترین قیمت پیشنهادی که نباید کمتر از قیمت کارشناسی باشد فروخته می شود. باید توجه داشت که اگر ارزش مال به نظر کارشناس بیش از سی میلیون ریال باشد آگهی مزایده یک نوبت در روزنامه محلی و در صورت نبودن روزنامه محلی در یکی از روزنامه های کثیرالانتشار مانند اطلاعات، ایران و ... نیز درج می شود. در همین جا لازم به ذکر است در مواردی که صدور سند انتقال به نام خریدار مال فروخته شده از طریق مزایده، ضروری باشد دادگاه صادر کننده حکم پس از بررسی و احراز صحت جریان فروش و اقدامات اجرایی دستور تنظیم سند انتقال را صادر می کند.

پرسش: آیا هر مالی که از محکوم علیه بدست بیاید قابل فروش می باشد؟

پاسخ: خیر، در اصطلاح حقوقدانان مستثنیات دین قابل توقیف و فروش نیستند یعنی:

۱- مسکن مورد نیاز محکوم علیه و افراد تحت تکفل او با رعایت شأن و مقام اجتماعی اش.

۲- وسیله نقلیه مورد نیاز و متناسب با شأن او.

۳- اثاثیه مورد نیاز زندگی که برای رفع نیازهای ضروری او و خانواده‌اش لازم می‌باشد.

۴- آذوقه موجود به قدر احتیاج او و خانواده‌اش برای مدتی که عرفاً آذوقه ذخیره می‌شود.

۵- کتاب و ابزار علمی و تحقیقاتی برای اهل علم و تحقیق متناسب با شأن او.

۶- وسایل و ابزار کار و پیشه برای کسبه و پیشه‌وران و کشاورزان که وسیله امرار معاش محکوم علیه و افراد تحت تکفل اوست.

پرسش: چنانچه مالی که از محکوم علیه توقیف شده با انجام مزایده فاقد مشتری باشد، در این حالت تکلیف چیست؟

پاسخ: هرگاه مال مورد نظر خریدار نداشته باشد و یا مبلغ پیشنهادی کمتر از قیمت کارشناسی باشد، حسب مورد تمام یا قسمتی از آن مال مطابق ارزیابی کارشناسی به دستور مرجع صادر کننده حکم به ازای جزای نقدی به تملک دولت درمی‌آید و در اختیار سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی قرار می‌گیرد.

پرسش: آیا می‌توان بدون انجام مزایده مال توقیف شده را فروخت؟
پاسخ: اگر مال توقیف شده سریع‌الفساد باشد مانند گوشت یا گوچه فرنگی و ... و یا نگهداری آن مستلزم هزینه نامتناسب بوده و یا اینکه موجب خرابی یا پایین آمدن قیمت آن شود و نیز مالی که ارزش آن کمتر از سی میلیون ریال باشد بدون انجام مزایده و بر مبنای نظر کارشناسی به فروش می‌رسد.

پرسش: اگر محکوم علیه به لحاظ عدم پرداخت جزای نقدی و نداشتن مال به ازای هر ده هزار تومان یک روز بازداشت شود و در جریان اجرای حکم از او مالی بدست بیاید آیا بازداشت او ادامه پیدا می‌کند؟
پاسخ: خیر، در این حالت اگر مال مزبور آن قدر ارزش داشته باشد که بتوان از آن باقی مانده جزای نقدی را وصول کرد فوراً توقیف و اقدامات اجرایی مذکور نسبت به آن معمول و از محکوم علیه رفع بازداشت می‌شود.

پرسش: چنانچه قبل از فروش مال توقیف شده، محکوم علیه جزای نقدی را بپردازد آیا از آن مال رفع توقیف می‌شود؟

پاسخ: اگر جزای نقدی مقرر در حکم و هزینه‌های اجرایی توسط محکوم علیه پرداخت شود از مال توقیف شده رفع توقیف می‌شود.

پرسش: آیا شخص ثالثی به جای محکوم علیه می‌تواند جزای نقدی را بپردازد؟

پاسخ: برابر اصل شخصی بودن مجازاتها، مجازات باید بر مجرم تحمیل شود و شخص مجرم پاسخگوی عمل مجرمانه‌اش باشد. پرداخت جزای نقدی توسط شخص ثالث با این اهداف در تعارض بوده لذا پرداخت جزای نقدی توسط شخص ثالث به جای شخص محکوم صحیح نیست.

پرسش: آیا با فوت محکوم علیه می‌توان جزای نقدی یا دیه را از ورثه او گرفت؟

پاسخ: در خصوص جزای نقدی پاسخ منفی است ولی در مورد دیه مسئله فرق می‌کند. اگر ورثه ترکیه (اموال بجا مانده از متوفی) را بپذیرند مسئولیت پرداخت دیه برعهده آنان می‌باشد حتی اگر میزان اموال بجای مانده از متوفی، کمتر از دیه باشد.

پرسش: آیا حقوق و مزایای احتمالی و آتی محکوم علیه مانند تعلق وام به او در سال آینده و ... مانع از بازداشت او می‌شود؟

پاسخ: حقوق و مزایا و عواید احتمالی و آینده محکوم علیه و حتی مطالبات او از شخص ثالث در ازای جزای نقدی قابل توقیف نیست و مانع بازداشت او نمی‌شود.

پرسش: اگر محکوم علیه دارای مال باشد ولی اموال او با میزان محکومیت او تناسب نداشته باشد چه باید کرد؟

پاسخ: در این حالت چنانچه تفاوت ارزش اموال با میزان جزای نقدی زیاد باشد محکوم علیه در ازای جزای نقدی بازداشت می‌شود و اقدامات اجرایی برای فروش و مطالبه قسمتی از جزای نقدی ادامه پیدا می‌کند و سپس محاسبه شده و از میزان مدت حبس محکوم علیه کاسته خواهد شد.